

INVESTIGATING THE LIFESTYLE FROM THE PERSPECTIVE OF AYATOLLAH KHAMENEI WITH EMPHASIS ON THE APPROACH, BASIS AND METHOD OF IMPLEMENTATION

(Received: 2022-06-07 / Accepted: 2022-07-14)

Mohammad Ghasemi Shoub¹

Seyyed Majid Nabavi²

ABSTRACT

In examining the system of Islamic Iranian society, one of the most important and fundamental issues that we are facing today is the way of "lifestyle". Examining this issue is important from two sides; First of all, lifestyle takes the process of human life out of emptiness and aimlessness and gives it meaning. Another is that choosing the right lifestyle can guarantee the future of a nation in terms of prosperity; because in today's world, due to the vastness of the virtual space and the variety of media, different styles of life are always offered to the society. Therefore, it is very important to have a framework and basic principles to choose the right lifestyle in order to achieve a good life. It should also be noted that one of the most important concerns of the Supreme Leader, as an Islamic ruler and religious jurist, is the discussion of lifestyle, which he has emphasized the importance of in his various statements. In this article, the author intends to use the analytical descriptive method and examine the thoughts of Ayatollah Ali Khamenei, to examine his views on lifestyle in three axes: "approach", "basis" and "implementation". Finally, the approach of the wise leader of the revolution regarding the category of lifestyle is based on the two foundations of "attitude" and "behavior". The Supreme Leader believes that the basis of the lifestyle should be derived from the teachings of the Quran, and in order for the lifestyle to move from the theoretical stage to the practical stage, it is necessary to consider two issues; One is "explaining the correct lifestyle" and the other is "avoiding incorrect imitation and modeling".

KEYWORDS: Supreme Leader, Lifestyle, Approach, Basis, Method of Implementation.

1- PhD student, Quran and Hadith Sciences, Imam Hossein (AS) University, Tehran, Iran, (corresponding author), Email: mohammadkonkoor@gmail.com

2- PhD student, Quran and Hadith Sciences, Arak University, Arak, Iran, Email: majidnabavi1366@gmail.com

بررسی سبک زندگی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر رویکرد، مبنا و نحوه اجرا

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۱۷ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۲۳)

محمد قاسمی شوب^۱

سیدمجید نبوی^۲

چکیده

در بررسی نظام مسائل جامعه ایران اسلامی یکی از مهم‌ترین و بنیادین‌ترین مسائل روز که با آن مواجه هستیم، چگونگی «سبک زندگی» است. بررسی این مسئله از دو جهت اهمیت دارد؛ نخست اینکه سبک زندگی، روند حیات انسان را از پوچی و بی‌هدفی خارج می‌کند و به آن معنا می‌بخشد. دیگر آنکه انتخاب سبک زندگی صحیح، می‌تواند آینده یک ملت را از حیث سعادت تضمین کند؛ زیرا در دنیای امروز، به دلیل گسترده‌گی فضای مجازی و تنوع رسانه‌ها، همواره سبک‌های مختلفی از زندگی، به جامعه عرضه می‌شود؛ لذا داشتن چارچوب و اصول اساسی، برای انتخاب سبک زندگی مناسب، به‌منظور نیل به حیات طیبه، از اهمیت فراوانی برخوردار است. همچنین باید عنایت داشت که یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های فکری مقام معظم رهبری، به‌عنوان حاکم اسلامی و ولی فقیه، بحث سبک زندگی است که در بیانات مختلف ایشان، بر اهمیت این موضوع تأکید بسیاری نموده‌اند. در این نوشتار، نگارنده درصدد است، با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و بررسی اندیشه‌های حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، دیدگاه ایشان را در زمینه سبک زندگی در سه محور «رویکرد» و «مبنا» و «عملکرد» بررسی کند. در نهایت اینکه، رویکرد رهبر فرزانه انقلاب درباره مقوله سبک زندگی، بر دو پایه رویکرد «نگرشی» و «رفتاری» استوار است. مقام معظم رهبری معتقدند که باید مبنا و اساس سبک زندگی، برگرفته از آموزه‌های قرآنی باشد و برای اینکه سبک زندگی از مرحله نظری به مرحله عملی برسد، لازم است دو مسئله را مد نظر قرار دهیم؛ یکی «تبیین درست سبک زندگی» و دیگری «پرهیز از تقلید و الگوسازی ناصحیح» است.

کلیدواژه‌ها: مقام معظم رهبری، سبک زندگی، رویکرد، مبنا، نحوه اجرا.

۱- دانش آموخته دکتری، علوم قرآن و حدیث، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیکی: mohammadkonkoor@gmail.com

۲- دانش آموخته دکتری، علوم قرآن و حدیث، دانشگاه اراک، اراک، ایران، پست الکترونیکی: majidnabavi1366@gmail.com

مقدمه

امروزه به دلیل فراهم شدن زیرساخت‌های ارتباط و وجود فضای مجازی، انسان‌ها در هر جای این دنیا باشند، به راحتی از اوضاع و احوال همدیگر آگاهی پیدا می‌کنند. به نوعی در بستر این فضا انسان‌ها خواسته یا ناخواسته دائماً در حال انتقال فرهنگ‌ها به یکدیگر هستند. در کنار این موضوع، اقتضائات زندگی مدرن به تدریج شرایطی را پدید آورد که دانشمندان علوم اجتماعی بیش از پیش به الگوهای خاصی برای زندگی اندیشیدند؛ شرایطی از قبیل کار، تولید، انباشتگی کالاهای مصرفی و فراهم شدن اوقات فراغت بیشتر برای بخش زیادی از بدنه اجتماع در قرن بیستم، الگوهای خاصی از کار، مصرف و گذراندن اوقات فراغت را به وجود آورد (فاضل قانع، ۱۳۹۱: ۱۰). مجموع این موارد سبب شده است که امروزه سبک زندگی مورد نظر پژوهشگران قرار بگیرد.

به طور کلی جوامع مختلف با توجه به فرهنگی که دارند، دارای سبک زندگی منحصر به خود هستند؛ و این سبک زندگی به دلیل افزایش ارتباطات و پیشرفت‌های مادی در دنیای مدرن، همواره نیازمند تطبیق و به‌روز شدن است (خامنه‌ای: ۱۳۹۸/۱۰/۲۷)؛ در نتیجه پایدار ماندن سبک زندگی و دوری از هرگونه آفات، نیازمند سیاست‌گذاری بخش حاکم بر جامعه در سطح کلان است؛ و این موضوع تا حد زیادی وابسته به نحوه بینش و تفکر بخش حاکم بر جامعه است. در این راستا، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، در جایگاه رهبر جامعه و در جایگاه حاکم اسلامی اجتماع، به مسئله سبک زندگی اهمیت فراوانی داده‌اند و بارها و مکرراً در سخنان خود در این مورد تبیین و تحلیل‌های ارائه کرده‌اند تا آنجا که از دیدگاه مقام رهبری، سبک زندگی در حقیقت همان «عقل معاش» (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۷/۲۳) است (احمدی، ۱۳۹۴: ۶۲) که در روایات از آن سخن رفته است. این موضوع در حقیقت، «نرم‌افزار تمدن اسلامی» (همان) یا ابزار هویت‌ساز آن (خامنه‌ای: ۱۳۹۸/۰۲/۱۱) به شمار می‌رود (نوروزی، ۱۳۹۳: ۱۴). ایشان در زمینه سبک زندگی دارای دغدغه هستند و بر این باورند که در سبک زندگی فعلی عیوبی دارد که باید برطرف شود: «ما در سبک زندگی مشکلاتی داریم. یکی از مشکلات ما، مصرف‌گرایی است. یکی از مشکلات ما، اسراف و زیاده‌روی و زیاد خرج کردن است. یکی از مشکلات ما رفاه‌طلبی افراطی است. یکی از مشکلات ما اشرافی‌گری است. اشرافی‌گری متأسفانه از طبقات بالا سرریز می‌شود به طبقات پایین؛ آدم متوسط [یعنی] از قشرهای متوسط هم وقتی می‌خواهد میهمانی بگیرد، وقتی می‌خواهد عروسی بگیرد، مثل اشراف عروسی می‌گیرد. این عیب است؛

این خطاست، این ضربه به کشور می‌زند. زیاد مصرف کردن، زیادی خواستن، زیادی خوردن، زیادی خرج کردن، جزو عیوب مهم ماست در سبک زندگی ما» (خامنه‌ای: ۱۳۹۷/۰۱/۰۱) (احمدی، ۱۳۸۴: ۸۲).

با توجه به آنچه گذشت، نگارنده در پژوهش حاضر درصدد است که با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و با مراجعه به بیانات و مکتوبات رهبر انقلاب و همچنین منابع کتابخانه‌ای دیدگاه حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) را در زمینه سبک زندگی در سه حوزه رویکرد و مبنا و نحوه اجرا تحلیل و بررسی کند.

در بررسی پیشینه این تحقیق در زمینه سبک زندگی از دیدگاه آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نوشتارهایی نگاشته شده است که به برخی از مرتبط‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود: صفاری انارکی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «الزامات اقتصاد مقاومتی و ارتباط آن با الگوی سبک زندگی از دیدگاه مقام معظم رهبری» ضمن تأکید بر دو مقوله اقتصاد مقاومتی و سبک زندگی، سعی کرده است که با رویکرد اقتصادی بین سبک زندگی و اقتصاد مقاومتی پیوند برقرار کند همچنین ظهرابی و محبی (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان «اهمیت تربیت بدنی در سلامت و سبک زندگی کارکنان آجا از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» با رویکرد ورزشی و نظامی سعی کرده است که سبک زندگی را از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در سه حوزه سلامت جسمانی، سلامت روحی روانی و سلامت معنوی تبیین کنند. در این دو نوشتار رویکرد نگارندگان آن به سبک زندگی از دیدگاه مقام معظم رهبری جزئی و محدود به یک موضوع خاص بوده است درحالی که نگاه تحقیق حاضر بنیادین و اصولی است؛ اما علاوه بر این مقالات، نوشتارهای دیگری هم وجود دارد که با دید کلی بیان سبک زندگی از دیدگاه رهبر انقلاب پرداخته‌اند. امینی و حلال‌خور (۱۳۹۴) در مقاله «مؤلفه‌های سبک زندگی دینی از دیدگاه مقام معظم رهبری» تنها مؤلفه‌های سبک زندگی از دیدگاه ایشان را کرده است و آن را در پنج حوزه اندیشه، خلیات فردی، خانواده، خلیات اجتماعی، و کسب‌وکار تبیین کرده است. بنائیان سفید و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «واکاوی مفهومی سبک زندگی اسلامی ایرانی از دیدگاه مقام معظم رهبری در آینه آیات و روایات» به بررسی و مقایسه سبک زندگی از دیدگاه مقام معظم رهبری و امام خمینی با آیات و روایات در ساحت‌های شش‌گانه، و عناصر پنج‌گانه (تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق) و عرصه‌های چهارگانه ارتباطی (خود، خالق، خلق و خلقت) و مؤلفه‌های برنامه پنج‌گانه (ساختار، هدف، محتوا، روش و ارزشیابی) پرداخته‌اند. در

این نوع آثار، به‌رغم اینکه نگارندگان از جنبه کلان و کلی به موضوع سبک زندگی در دیدگاه رهبر انقلاب پرداخته‌اند، اما، برخلاف این نوشتار، نه تنها به اصول و بنیاد فکری سبک زندگی از نظر آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای نپرداخته‌اند، بلکه در برخی موارد سعی در مطابقت اندیشه ایشان با مبحث علمی مورد نظر خویش داشته‌اند.

۱. لزوم پرداختن به سبک زندگی

رهبر انقلاب در تشریح لزوم توجه به سبک زندگی، سه محور مهم را بیان می‌کنند:

الف) سبک زندگی یکی از بخش‌های متنی رسیدن به تمدن نوین اسلامی است. ایشان معتقدند تمدن نوین اسلامی دو بخش دارد: بخش «ابزاری» و بخش «متنی» که قسمت متنی بخش اساسی و حقیقی این تمدن است؛ و آن چیزهایی است که متن زندگی ما را تشکیل می‌دهد که از آن با عنوان سبک زندگی یاد می‌کند (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (غفاری هاشجین و ناصرخاکی، ۱۳۹۵: ۱۳۵).

ب) سبک زندگی بخشی از هدایتگری و استقلال فرهنگی است که پرداختن به این موضوع نسبت به هدایتگری سیاسی مهم‌تر و اساسی‌تر است (خامنه‌ای: ۱۳۹۴/۱۰/۱۴) (موسوی نیا؛ جلیلیان، ۱۳۹۷: ۳۲).

ج) سبک زندگی یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی است. از نظر ایشان، به‌طور کلی، انسان، با هر اعتقادی، نیاز دارد برای زندگی خود چارچوبی داشته باشد و این چارچوب همان سبک زندگی است: «اگر فرد به معنویت اعتقاد داشته باشد که هدف آن، رستگاری و فلاح و نجات انسان است، باید به سبک زندگی اهمیت دهد و اگر هم به معنویت اعتقاد نداشته باشد، برای یک زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، باز پرداختن به سبک زندگی مهم است» (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (کرمانی، ۱۳۹۵: ۳۵۸). این چارچوب در سه سطح ساختن تمدن، فرهنگ و پیشرفت جامعه می‌تواند بر یک ملت تأثیرگذار باشد.

بحث سبک زندگی به‌طور جدی برای نخستین بار در سفر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به خراسان شمالی مطرح شد. ایشان در این سفر درباره سبک زندگی مسائلی را مطرح کردند: الف) کار: ۱. چرا فرهنگ کار جمعی در جامعه ما ضعیف است؟ ۲. بعضی‌ها با داشتن توان کار، از کار می‌گریزند. علت کارگریزی چیست؟ ۳. وجدان کاری در جامعه چقدر وجود

دارد؟ ۴. چرا به ما می‌گویند که ساعات مفید کار در دستگاه‌های اداری ما کم است؟ هشت ساعت کار باید به قدر هشت ساعت فایده داشته باشد؛ چرا به قدر یک ساعت یا نیم ساعت یا دو ساعت؟ مشکل کجاست؟

ب) خانواده: ۱. چرا در برخی از بخش‌های کشورمان طلاق زیاد است؟ ۲. چرا صلۀ رحم در بین ما ضعیف است؟ ۳. چه کنیم که حق همسر (حق زن، حق شوهر)، حق فرزندان رعایت شود؟ ۴. چه کنیم که طلاق و فروپاشی خانواده، آن‌چنان که در غرب رایج است، در بین ما رواج پیدا نکند؟ ۵. حد زادوولد در جامعه ما چیست؟ ۶. در آینده نه‌چندان دوری، جامعه پیر خواهد شد؛ این چهره جوانی که امروز جامعه ایرانی دارد، از او گرفته خواهد شد. حد زادوولد چقدر است؟ ج) آسیب‌های اجتماعی: ۱. چرا در برخی از بخش‌های کشورمان روی آوردن جوان‌ها به مواد مخدر زیاد است؟

د) روابط اجتماعی: ۱. چرا در روابط همسایگی مان رعایت‌های لازم را نمی‌کنیم؟ ۲. آیا ما در بازار، در ادارات، در معاشرت‌های روزانه، به همدیگر به‌طور کامل راست می‌گوییم؟ ۳. آپارتمان‌نشینی چقدر برای ما ضروری است؟ چقدر درست است؟ چه الزاماتی دارد که باید آن‌ها را رعایت کرد؟ چقدر آن الزامات را رعایت می‌کنیم؟ ۴. در بین ما دروغ چقدر رواج دارد؟ ۵. چرا پشت سر یکدیگر حرف می‌زنیم؟ ۶. چه کنیم که ریشه ربا در جامعه قطع شود؟ ۷. چه کنیم که زن در جامعه ما، هم کرامتش حفظ شود و عزت خانوادگی‌اش محفوظ بماند، هم بتواند وظائف اجتماعی‌اش را انجام دهد، هم حقوق اجتماعی و خانوادگی‌اش محفوظ بماند؟ چه کنیم که زن مجبور نباشد بین این چند تا یکی‌اش را انتخاب کند؟ ۸. در محیط اجتماعی، برخی‌ها پرخاشگری‌های بی‌مورد می‌کنند؛ علت پرخاشگری و بی‌صبری و نابردباری در میان بعضی از ماها چیست؟ ۹. انضباط اجتماعی در جامعه چقدر وجود دارد؟ ۱۰. تجمل‌گرایی چیست؟ بد است؟ خوب است؟ چقدرش بد است؟ چقدرش خوب است؟ چه کار کنیم که از حد خوب فراتر نرود، به حد بد نرسد؟

ه) التزام به قانون: ۱. چرا در زمینه فرهنگ رانندگی در خیابان، ما مردمان منضبطی به‌طور کامل نیستیم؟ ۲. حقوق افراد را چقدر مراعات می‌کنیم؟ در رسانه‌ها چقدر مراعات می‌شود؟ در اینترنت چقدر مراعات می‌شود؟ ۳. چقدر به قانون احترام می‌کنیم؟ علت قانون‌گریزی، که یک بیماری خطرناکی است، در برخی از مردم چیست؟

و) تفریح: الگوی تفریح سالم چیست؟

ز) ۱. نوع معماری در جامعه ما چگونه است؟ ببینید چقدر این مسائل متنوع و فراگیر همه بخش‌های زندگی، داخل در این مقوله سبک زندگی است؛ در این بخش که بخش اصلی و حقیقی و واقعی تمدن است و مبتنی بر رفتارهای ماست. چقدر نوع معماری کنونی ما متناسب با نیازهای ماست؟ چقدر عقلانی و منطقی است؟

ح) پوشش و آرایش: ۱. طراحی لباسمان چگونه؟ ۲. مسئله آرایش در بین مردان و زنان چگونه؟ چقدر درست است؟ چقدر مفید است؟

ط) تولید و مسائل اقتصادی: ۱. محکم کاری در تولید چقدر وجود دارد؟ تولید کیفی در بخش‌های مختلف، چقدر مورد توجه و اهتمام است؟ ۲. میان بسیاری از مردم ما مصرف‌گرایی رواج دارد؟ آیا مصرف‌گرایی افتخار است؟ مصرف‌گرایی یعنی اینکه ما هر چه گیر می‌آوریم، صرف اموری کنیم که جزو ضروریات زندگی ما نیست.

ی) نظریه پردازی: ۱. چرا برخی از حرف‌های خوب، نظرهای خوب، ایده‌های خوب، در حد رؤیا و حرف باقی می‌ماند؟ (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (همتی فاخر، ۱۳۹۲: ۳۲۷)

با توجه به سؤالاتی که مقام معظم رهبری مطرح کرده‌اند دو نکته از نظر ایشان حائز اهمیت است؛ نخست اینکه با سبک زندگی باید به صورت مسئله‌محور برخورد کرد و دیگر اینکه علی‌رغم گستردگی مسائل و موضوعات در سبک زندگی، باید به صورت جزئی در مسائل آن ورود کرد تا بتوان در نهایت، سبک زندگی منسجمی به دست آورد.

۲. رویکرد سبک زندگی

در مفهوم سبک زندگی، رویکردها نقش مهمی دارند؛ به‌طور کلی دو رویکرد به سبک زندگی وجود دارد: ۱. رویکرد جامعه‌شناسان که سبک زندگی را از جنس رفتار می‌دانند؛ ۲. رویکرد روان‌شناسان که ارزش‌ها و نگرش‌ها را بخش مهمی از سبک زندگی معرفی می‌کنند (فاضلی، ۱۳۸۲: ۸۲). با نگاهی به بیانات مقام معظم رهبری، می‌یابیم که هر دو نگرش (نگرشی و رفتاری) در نگاه ایشان به سبک زندگی دخیل است:

الف) رویکرد نگرشی: از نگاه آیت‌الله خامنه‌ای اساس و ریشه سبک زندگی تابعی از تفسیر فردی ما از زندگی است، به این صورت که هر انسانی در زندگی دارای هدف خاص خودش است؛

در نتیجه، به طور طبیعی با توجه به آن هدف، سبک زندگی خود را انتخاب می کند (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (موسوی نیا و جلیلیان، ۱۳۹۷: ۳۷). در واقع ایشان نگرش و بینش فردی را که شکل دهنده هدف است در تعیین سبک زندگی مؤثر می دانند. مقام معظم رهبری معتقدند سبک زندگی باید بر اساس نگرشی معین شکل و قالب بگیرد و اساس آن هم اعتقادی قوی است. ایشان در این زمینه می گویند: «حالا آن چیزی که به آن ایمان داریم، می تواند لیبرالیسم باشد، می تواند کاپیتالیسم باشد، می تواند کمونیسم باشد، می تواند فاشیسم باشد، می تواند هم توحید ناب باشد. در نهایت اینکه ایمان اساس انتخاب سبک زندگی است» (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (همان: ۳۷-۳۸).

با توجه به اینکه سبک زندگی مورد نظر ایشان سبک زندگی اسلامی است، معتقدند اجرای سبک زندگی اسلامی باید منطبق با آموزه‌های قرآنی باشد (خامنه‌ای: ۱۳۹۶/۰۱/۲۱)؛ چراکه اساس آموزه‌های قرآن مبتنی بر توحید ناب و ایمان به خداست.

ب) رویکرد رفتاری: حضرت آیت الله خامنه‌ای در بخشی دیگر از رویکرد خود به سبک زندگی به جنبه رفتاری و عملکردی آن نیز توجه دارند و معتقدند سبک زندگی به تمامی مسائلی بر می گردد که نوع و رفتار زندگی انسان را شکل می دهند؛ مسائلی مانند خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، نوع تفریحات، مسئله خط، مسئله زبان، مسئله کسب و کار، رفتار ما در محل کار، رفتار ما در دانشگاه، رفتار ما در مدرسه، رفتار ما در فعالیت سیاسی و غیره از این دست هستند (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (سقازاده، ۱۳۹۶: ۱۳۰).

با توجه به دو رویکرد مقام معظم رهبری می توان اظهار داشت که نگرشی آن، پایه و اساس رویکرد ایشان به سبک زندگی را تشکیل می دهد که به عقیده ایشان برای شکل دادن به آن باید به آموزه‌های قرآنی مراجعه کرد؛ اما رویکرد دوم یعنی بخش رفتاری آن متأثر از رویکرد نگرشی است و هراندازه پایه‌های رویکرد نگرشی (ایمان و اعتقادات) مستحکم گردد؛ رویکرد رفتاری نیز متناسب با آن تقویت خواهد شد.

برای نمونه، رهبر انقلاب در مورد حضور جوانان در جبهه و سبک زندگی آن دوران این دو رویکرد را این چنین بیان می کنند: «هیجان جنگ و رفتن در میدان جنگ یک مسئله است که چیز باارزشی است که کسانی جانشان را کف دست بگیرند و بروند بجنگند (رویکرد رفتاری)؛ لکن روحیات، خصوصیات زندگی، سابقه و پشتوانه فکری و اعتقادی شخص هم یک مسئله

دیگری است که این خیلی مهم است (رویکرد نگرشی)» (خامنه‌ای: ۱۳۹۵/۰۷/۰۵) (ر.ک: احمدی، ۱۳۹۴، ۲۱۷).

۳. مبنا

حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای دو سبک کلی را برای زندگی تعریف کرده‌اند: «سبک زندگی غیرتوحیدی که در آن تعالیم مکاتب مادی در صدر است و مفاهیم مصرف‌گرایی، لذت‌گرایی و عرفی بودن دین حاکم است؛ و سبک زندگی توحیدی که در آن دستورات الهی در صدر است و سیاست و فرهنگ و اقتصاد از این مفاهیم تأثیر می‌پذیرد» (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (امینی و حلال‌خور، ۱۳۹۴: ۱۶).

بر این اساس آنچه از بیانات ایشان در زمینه سبک زندگی برداشت می‌شود این است که مبنا و اساس سبک زندگی اسلامی مدنظر ایشان باید برگرفته از آموزه‌های قرآنی باشد (خامنه‌ای: ۱۳۹۸/۰۱/۱۴) (احمدی، ۱۳۹۴: ۱۹۱). از نظر ایشان، قرآن کریم دربردارنده آموزه‌هایی است که اگر به معنای واقعی به آن ایمان داشته باشیم می‌تواند در همه ابعاد نقش سازندگی داشته باشد: «قرآن کتاب سعادت بشر است بلاشک سعادت دنیا و آخرت. قرآن فقط برای سعادت آخرت نیست؛ سعادت دنیا را هم قرآن تأمین می‌کند. سعادت دنیا یعنی برخورداری از نعم الهی در این نشئه؛ این را با قرآن می‌شود تأمین کرد. می‌شود ملت‌ها با قرآن، با عمل به قرآن عزت پیدا کنند، رفاه پیدا کنند، دانش پیدا کنند، قدرت پیدا کنند، وحدت و انسجام پیدا کنند، سبک زندگی شیرین پیدا کنند؛ این‌ها همه امور دنیوی است. آخرت هم که حیات معنوی و حقیقی و مستمر و ابدی است، با قرآن حاصل می‌شود. پس قرآن کتاب سعادت دنیا و آخرت است، به شرط آنکه ما به قرآن عمل بکنیم، ببینیم قرآن چه می‌گوید» (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۱/۲۶) (جمعی از نویسندگان، ۱۴۰۰: ۳۶).

بر این اساس، سبک زندگی هرگاه با توجه به منابع اسلامی که قرآن مهم‌ترین آنهاست پی‌ریزی شود، آن وقت سبک زندگی اسلامی می‌شود وگرنه هر جامعه‌ای با توجه به ارزش‌های درونی خود تا حدودی دارای سبک زندگی منحصر به خود است. از دیدگاه مقام معظم رهبری قرآن می‌تواند پاسخگوی سؤالات مربوط به سبک زندگی باشد، بر این اساس اظهار می‌کنند: «اگر با قرآن انس گرفتیم، آن وقت این فرصت و این مجال پیدا خواهد شد که صاحبان فکر از قشرهای مختلف، بر روی نکات قرآنی تدبر کنند، چیزهایی را از قرآن استفاده کنند، استنباط

کنند، بفهمند و به سؤالات گوناگون جواب بدهند. منظورم از سؤالات، شبهه‌ها نیست؛ منظور سؤالات درباره زندگی است، زندگی کردن. الآن میلیون‌ها سؤال در مقابل ماست. وقتی که یک جامعه‌ای با یک حکومتی، زندگی را به سمت آرمان‌هایی دارد حرکت می‌دهد و حرکت می‌کند، این [جامعه] با هزاران هزار سؤال مواجه است؛ در نوع ارتباطات، در نوع رفتار، در نوع موضع‌گیری‌ها، در نوع دشمنی و دوستی‌ها، در نوع برخورد با مال، در نوع برخورد با امور دنیا؛ این‌ها همه سؤالاتی است که مطرح است؛ همه این سؤال‌ها جواب دارد. بشریت گمراه و بدبخت شد، به خاطر اینکه جواب‌های درست این سؤال‌ها را پیدا نکرد. بدبختی امروز دنیا - و بشر - به خاطر این است که جواب‌های درست را به این سؤال‌ها بلد نشد، فرا نگرفت؛ پاسخ‌های غلط، پاسخ‌های انحرافی، پاسخ‌های گمراه‌کننده دریافت کرد، به ذهنش رسید، عمل کرد، [لذا] امروز رسیده به اینجا؛ دنیا امنیت ندارد، صفا ندارد، معنویت ندارد، آرامش روحی ندارد، دل‌های آحاد جامعه با یکدیگر صاف نیست؛ این وضعیت امروز دنیا است، همه دنیا این جور است» (خامنه‌ای: ۱۳۹۶/۰۳/۰۶) (موسوی‌نیا و جلیلیان، ۱۳۹۷: ۴۲).

با توجه به این عقیده ایشان همواره بر تبیین سبک زندگی با توجه به معارف قرآن توصیه و از تقلید در سبک زندگی منع می‌کنند.

۴. نحوه اجرا

آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای در جهت پرداختن به سبک زندگی اسلامی معتقدند باید دو امر در این موضوع اتفاق بیفتد؛ نخست اینکه مسئله سبک زندگی اسلامی با توجه به منابع ارزشمند اسلامی که در اختیار داریم باید مورد تبیین قرار گیرند و دیگری، بحث لزوم الگوگیری و عدم تقلیدگرایی است که در ادامه هر کدام تبیین خواهد شد:

۴-۱. تبیین سبک زندگی

یکی از مسائلی که رهبر انقلاب در سبک زندگی بر لزوم آن تأکید فراوان دارند؛ تبیین سبک زندگی است. ایشان توصیه می‌کنند که باید سبک زندگی، از جنبه عملی و نظری بررسی و تبیین شود. ایشان در این راستا یادآور می‌شوند:

«سبک زندگی اسلامی ایرانی را در اندیشه و عمل دنبال کنید؛ مسئله مهمی است. بنشینید رویش فکر کنید، مصداق‌هایش را مشخص کنید، بعد خودتان عمل کنید و این را به‌عنوان

دستورالعمل [منتشر کنید]: فرض کنید یک جزوه منتشر بشود در مورد سبک زندگی اسلامی من باب مثال در مسیرها. حالا بنده در آن مثال‌هایی که آن دو سه سال قبل از این راجع به این قضیه زدم، مسئله پشت چراغ قرمز ایستادن را هم مثال زدم؛ همین موضوع را می‌شود گسترش داد؛ می‌شود تبیین کرد. کار شماها است؛ کار شما جوان‌ها است که هم حوصله دارید، هم استعداد دارید، هم مغزش را دارید، [هم] توانایی‌اش را دارید؛ خوب، بکنید این کارها را» (خامنه‌ای: ۱۳۹۵/۰۴/۱۲) (نوروزی، ۱۳۹۳: ۲۵).

با توجه به اندیشه‌های رهبر انقلاب که تبیین باید هم جنبه عملی و هم جنبه نظری داشته باشد، دو مسئله در زمینه وظیفه تبیین مطرح می‌شود؛ نخست اینکه وظیفه تبیین بر عهده کیست؛ و دیگری اینکه گستره این تبیین باید چگونه باشد. در ادامه با توجه به بیانات مقام معظم رهبری به این دو مسئله پاسخ داده خواهد شد.

مقام معظم رهبری در مکتوبات و دیدارهای سالانه خود با مردم و مسئولان وظیفه تبیین را بیشتر متوجه نهادها می‌داند. برای نمونه به صداوسیما (انتصاب آقای محمد سرافراز به ریاست سازمان صداوسیما؛ ۱۳۹۳/۰۸/۱۷)؛ شورای عالی انقلاب فرهنگی (حکم آغاز دوره جدید شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ ۱۳۹۳/۰۷/۲۶)؛ ائمه جمعه (دیدار ائمه جمعه سراسر کشور با رهبر انقلاب؛ ۱۳۹۲/۰۶/۱۸) و بسیج (بیانات در دیدار جمعی از بسیجیان و فعالان طرح «صالحین» ۱۳۹۱/۰۹/۰۱) توصیه می‌کنند که در جهت تبیین مسئله سبک زندگی اسلامی، اقدام کنند. البته در جایی دیگر، مسئولیت تبیین را متوجه نخبگان و اندیشمندان جامعه نیز می‌داند؛ مثلاً هنگام دیدار با شاعران، از آن جهت که آنان یکی از صاحبان اندیشه در جامعه هستند، می‌خواهد که مسئله سبک زندگی را تبیین نمایند (دیدار جمعی از شاعران مذهبی سرا با رهبر انقلاب، ۱۳۹۵/۱۲/۰۵).

حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای در رابطه با تبیین سبک زندگی نه تنها به مسئولان توصیه می‌کنند، بلکه خود نیز به تبیین برخی از مسائل آن پرداخته‌اند. همان‌طور که گذشت نگاه مقام معظم رهبری در مقوله سبک زندگی به انطباق آن با آموزه‌های قرآنی است؛ ایشان مصداق مسئله تخلیق به اخلاق قرآنی را در انطباق سبک زندگی با قرآن می‌داند (خامنه‌ای: ۱۳۹۲/۰۴/۱۹) (ر.ک: احمدی، ۱۳۹۴: ۲۲۵).

اما در پاسخ به سؤال دوم اینکه گسترده تبیین سبک زندگی تا چه اندازه است؟ با توجه به آنچه از بیانات مقام معظم رهبری برداشت می‌شود، حد مشخصی ندارد و هراندازه که جزئی‌تر و به

مسائل ریز زندگی توجه شود می‌تواند تأثیر بهتری داشته باشد (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (ر.ک: همتی فاخر، ۱۳۹۲ش: ۳۲۷) مثلاً ایشان در مورد جزئی‌نگری در تبیین زندگی شهدا می‌گویند: «بیان آنچه شهدا در زندگی‌شان عمل می‌کردند، چه‌جوری عمل می‌کردند، چه‌جوری رفتار می‌کردند، چه‌جوری خرج می‌کردند، به وظیفه چه‌جوری نگاه می‌کردند، این یکی از آن مسائل بسیار مهمی است که می‌تواند الگوسازی کند» (خامنه‌ای: ۱۳۹۵/۰۷/۰۵) (احمدی، ۱۳۹۴: ۲۹۶).

پس به‌طور کلی، دامنه این تبیین، محدود به جنبه خاصی نیست و هراندازه به مسائل جزئی‌تر پرداخته شود، به‌طوری که آن رفتار یا سبک زندگی به‌خوبی تشریح شود، تبیین شایسته‌تری در زمینه سبک زندگی قلمداد می‌شود.

۴-۲. لزوم الگوگیری و نداشتن تقلیدگرایی

یکی دیگر از مواردی که در حوزه اجرایی و عملکردی سبک زندگی مورد نظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای است، بحث لزوم الگوگیری و عدم تقلیدگرایی است. مقام معظم رهبری در مورد سبک زندگی از یک طرف، بر لزوم الگوگیری تأکید دارند و از طرفی دیگر، از تقلید در این حوزه به شدت منع می‌کنند. منظور ایشان از الگوگیری، الگو قرار دادن افرادی است که اولاً تحت تأثیر ارزش‌های جامعه اسلامی و فرهنگ حاکم بر مردم بزرگ شده‌اند و ثانیاً این افراد آزموده شده هستند و در واقع نمونه کامل عمل به ارزش‌ها و فرهنگ‌های اصیل جامعه اسلامی هستند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای سبک زندگی شهدا را الگویی مناسب برای سبک زندگی اسلامی می‌دانند:

«ما در بیان زندگی نامه شهیدان سعی کنیم خصوصیات زندگی این‌ها و سبک زندگی این‌ها و چگونگی مشی زندگی این‌ها را تبیین کنیم، این مهم است. این شهیدی که شما از یاد او و فداکاری او و شهادت او در میدان جنگ به هیجان می‌آید، در داخل زندگی خانوادگی چه‌جوری مشی می‌کرده؛ در محیط عادی زندگی چه‌جوری عمل می‌کرده. این‌ها خیلی مهم است؛ یا در مسائلی که امروز برای ما مهم است، این‌ها چه‌جوری عمل می‌کرده‌اند. فرض بفرمایید که ما امروز در مورد اسراف، در مورد تعرض و تجاوز به اموال بیت‌المال، درباره اشرفی‌گری حساسیت نشان می‌دهیم، یعنی [این‌ها] چیزهایی است که امروز برای مجموعه دلسوز جامعه ما مسائل مهمی است، مسائل مطرحی است؛ این شهدای عزیز ما آن روزی که زنده بودند و زندگی می‌کردند در داخل شهرهایشان، در داخل خانواده‌هایشان، نسبت به این قضایا چه

جوری بودند» (خامنه‌ای: ۱۳۹۵/۰۷/۰۵) (احمدی، ۱۳۹۴: ۲۹۶).

رهبر انقلاب در بیانات خود دربارهٔ حمله کشورهای غربی به موقلهٔ سبک زندگی هشدار می‌دهند و می‌گویند:

«امروز در اروپا و آمریکا مراکز و دستگاه‌هایی با هدف مشخص و اعلام شده برای تغییر سبک زندگی در کشورهای غیرغربی به‌ویژه ایران اسلامی وجود دارد» (خامنه‌ای: ۱۳۹۵/۱۲/۰۵).
حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، هدف از حمله به سبک زندگی اسلامی را ایجاد عزم، اراده و حرکتی مطابق با میل دستگاه‌های غربی خواندند و خاطرنشان کردند: «در مقابل این حمله، دفاع کردن و دور خود حصار کشیدن کافی نیست، بلکه می‌توان با تبیین سبک زندگی اسلامی و بیان مفاهیم و مبانی اخلاقی، سیاسی و فرهنگی در قالب شعر به وظیفهٔ خود عمل کرد» (خامنه‌ای: ۱۳۹۵/۱۲/۰۵) (همان: ۲۹۴).

از نظر ایشان منظور از تقلید نکردن در سبک زندگی، سبک زندگی غربی است؛ و بنا به دو دلیل به شدت از این موضوع نهی می‌کنند؛ اولاً ایشان جامعهٔ ما (ایران) را دارای ارزش‌هایی می‌دانند که می‌توان سبک زندگی را بر آن بنا کرد: «نیازی ندارد که روش‌های زندگی خود را از دیگران تقلید کند و یاد بگیرد؛ زیرا دارای فرهنگ غنی و عمیقی است» (خامنه‌ای: ۱۳۷۶/۰۳/۱۴) (موسوی‌نیا و جلیلیان، ۱۳۹۷: ۳۶). ثانیاً فرهنگ غربی فرهنگی تهاجمی است؛ یعنی فرهنگی است که فسادآفرین است و در ذات خود دارای فساد است:

«بعضی به مجرد اینکه اسم غرب و تمدن غرب و شیوه‌های غرب و توطئهٔ غرب و دشمنی غرب می‌آید، حمل می‌کنند بر غرب‌ستیزی: آقا، شماها با غرب دشمنید. نه ما با غرب پدرکشتگی آن‌چنانی نداریم، البته پدرکشتگی داریم! غرض نداریم. این حرف، بررسی شده است. تقلید از غرب برای کشورهایهایی که این تقلید را برای خودشان روا دانستند و عمل کردند، جز ضرر و فاجعه به بار نیاورده؛ حتی آن کشورهایهایی که به‌ظاهر به صنعتی و اختراعی و ثروتی هم رسیدند، اما مقلد بودند. علت این است که فرهنگ غرب، یک فرهنگ مهاجم است. فرهنگ غرب، فرهنگ نابودکنندهٔ فرهنگ‌هاست. هر جا غربی‌ها وارد شدند، فرهنگ‌های بومی را نابود کردند، بنیان‌های اساسی اجتماعی را از بین بردند؛ تا آنجایی که توانستند تاریخ ملت‌ها را تغییر دادند، زبان آن‌ها را تغییر دادند، خط آن‌ها را تغییر دادند. هر جا انگلیس‌ها وارد شدند، زبان مردم بومی را تبدیل کردند به انگلیسی. اگر زبان رقیبی وجود داشت، آن را از بین بردند» (خامنه‌ای: ۱۳۹۱/۰۷/۲۳) (موسوی‌نیا؛ جلیلیان، ۱۳۹۷، ۳۵).

همان‌طور که مقام معظم رهبری فرمودند فرهنگ تهاجمی با از بین بردن بنیان‌های اساسی اجتماعی مانند خانواده و ارزش‌های موجود در جامعه باعث بروز فساد سیستمی می‌شود. ریشه این بینش رهبر انقلاب درباره تقلید نکردن از فرهنگ‌های تهاجمی، برگرفته از آیات قرآن است؛ زیرا از نظر قرآن، ملاک تقلید این است که باعث اصلاح فرد یا جامعه شود؛ در غیر این صورت اگر فسادآفرین باشد، امری مذموم است. به همین منظور، قرآن کریم اطاعت از امر مسرفین را نهی کرده است، زیرا آن‌ها باعث فساد می‌شوند و اصلاح نمی‌کنند: «وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ الَّذِينَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يَصْلِحُونَ» (شعراء: ۱۵۲): «و فرمان مسرفان را اطاعت نکنید! همان‌ها که در زمین فساد می‌کنند و اصلاح نمی‌کنند!» بدین جهت خداوند پیروی از سه گروه «ملا» (اعراف: ۶۰) و «مترفین» (سبا: ۳۴) و «مستکبرین» (مؤمنون: ۶۷) را نهی کرده است؛ زیرا غالب مفاسد دنیا از این قشرها سرچشمه می‌گیرد که اولی اشاره به جمعیت اشرافی است که ظاهرشان چشم‌ها را پر می‌کند اما درونشان تهی و خالی است و دومی اشاره به کسانی است که در ناز و نعمت به سر می‌برند و مست و مغرورند و از درد و رنج دیگران بی‌خبرند و سومی به آن‌ها که بر مرکب کبر و غرور سوار و از خدا و خلق دورند (مکارم شیرازی و همکاران، ۱۳۷۴: ۱۷۵/۲۷).

نتیجه‌گیری

نگارنده در این تحقیق، با هدف بررسی دیدگاه حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در زمینه سبک زندگی در سه حوزه رویکرد و مبنا و نحوه اجرا به نتایج زیر دست یافت:

۱. یکی از اساسی‌ترین دغدغه‌های فکری مقام معظم رهبری بحث سبک زندگی است که در بیانات و مکاتبات خود بر اهمیت این موضوع تأکید فراوان داشته‌اند. اولین بار به‌طور صریح و رسمی در سال ۱۳۹۱ این مسئله را مطرح کردند.
۲. رویکرد ایشان به سبک زندگی بر دو پایه قرار دارد: ۱. رویکرد نگرشی: در این رویکرد، سبک زندگی تابعی از تفسیر فردی ما از زندگی است. در این رویکرد اعتقادات و ایمان فردی نقش پررنگی دارد، زیرا اعتقادات به زندگی انسان هدف می‌بخشد و هدف نیز سبب انتخاب سبک زندگی به‌منظور دست‌یابی به آن هدف می‌شود. ۲. رویکرد رفتاری: در این رویکرد، توجه به‌سوی تمامی مسائلی است سبک زندگی را پدید می‌آورند و نوع و رفتار زندگی انسان را شکل

می‌دهند؛ مسائلی مانند خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس و الگوی مصرف.
۳. حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) معتقدند که مبنا و اساس سبک زندگی باید برگرفته از آموزه‌های قرآنی باشد؛ زیرا از نظر ایشان قرآن می‌تواند پاسخگوی سؤالات و ابهامات در زمینه سبک زندگی باشد.

۴. از نظر رهبر انقلاب، برای اینکه سبک زندگی از مرحله نظری به مرحله عملی برسد لازم است دو مسئله را مدنظر داشته باشیم: یکی تبیین درست سبک زندگی که عمدتاً وظیفه نهادها و اندیشمندان جامعه است؛ و دیگری پرهیز از تقلید و الگوسازی؛ به این معنا که نباید از سبک زندگی‌هایی تقلید کرد که تهاجمی هستند و هیچ‌گونه پشتوانه عقلی و دینی ندارند و علاوه بر این باید الگوهای درست را به جامعه معرفی کرد که ایشان بر زندگی شهدا به‌عنوان نمونه کامل الگوگیری در سبک زندگی اشاره دارند.

منابع

* قرآن کریم

- ۱- ابوالفضل احمدی، (۱۳۹۴)، سبک زندگی اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری، تهران، امیرکبیر.
- ۲- امینی، نوروز؛ حلال‌خور، کوثر، (۱۳۹۴)، «مؤلفه‌های سبک زندگی دینی از دیدگاه مقام معظم رهبری»، مهندسی فرهنگی، تابستان، ش ۸۴.
- ۳- بنائیان سفید، محمد؛ یار محمدیان، محمدحسین؛ کشتی آرای، نرگس؛ آقاپور، سید مهدی، (۱۳۹۴) ش)، «واکاوی مفهومی سبک زندگی اسلامی ایرانی از دیدگاه مقام معظم رهبری»، مدیریت فرهنگی، زمستان، ش ۳۰.
- ۴- جمعی از نویسندگان، (۱۴۰۰)، قرآن کتاب زندگی (شخصیت و دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی)، تهران: قدر ولایت.
- ۵- خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۷۶)، بیانات در مراسم هشتمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره).
- ۶- _____، (۱۳۹۱)، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن.
- ۷- _____، (۱۳۹۱)، بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی.
- ۸- _____، (۱۳۹۱)، بیانات در دیدار جمعی از بسیجیان و فعالان طرح «صالحین».
- ۹- _____، (۱۳۹۲)، بیانات در محفل انس با قرآن در روز اول ماه مبارک رمضان ۱۴۳۴
- ۱۰- _____، (۱۳۹۲)، دیدار ائمه جمعه سراسر کشور با رهبر انقلاب.
- ۱۱- _____، (۱۳۹۳)، حکم آغاز دوره جدید شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ۱۲- _____، (۱۳۹۳)، انتصاب آقای محمد سرافراز به ریاست سازمان صدا و سیما.
- ۱۳- _____، (۱۳۹۴)، بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور.
- ۱۴- _____، (۱۳۹۵)، بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان.
- ۱۵- _____، (۱۳۹۵)، بیانات در دیدار اعضای ستادهای برگزاری کنگره شهدای استان‌های کهگیلویه و بویراحمد و خراسان شمالی.
- ۱۶- _____، (۱۳۹۵)، دیدار جمعی از شاعران مذهبی سرا با رهبر انقلاب.
- ۱۷- _____، (۱۳۹۶)، دیدار نروروزی جمعی از مسئولان کشور با رهبر انقلاب،
- ۱۸- _____، (۱۳۹۶)، بیانات در محفل انس با قرآن کریم.
- ۱۹- _____، (۱۳۹۷)، بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی.
- ۲۰- _____، (۱۳۹۸)، بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی.
- ۲۱- _____، (۱۳۹۸)، بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان.
- ۲۲- _____، (۱۳۹۸)، خطبه‌های نماز جمعه تهران.
- ۲۳- سقزاده، مهدی، (۱۳۹۶ ش)، «بررسی مسیر تحقق تمدن اسلامی در نگاه فقه»، بلاغ مبین، ش ۵۳-۵۲.
- ۲۴- صفاری انارکی، محمد، (۱۳۹۵)، «الزامات اقتصاد مقاومتی و ارتباط آن با الگوی سبک زندگی از دیدگاه مقام معظم رهبری»، مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، بهار سال دوم، ش ۱۰.

- ۲۵- ظهراپی، احمدرضا؛ محبی، امیر، (۱۳۹۸)، «اهمیت تربیت بدنی در سلامت و سبک زندگی کارکنان آجا از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)»، *مدیریت نظامی*، پاییز، ش ۷۵.
- ۲۶- غفاری هاشجین، زاهد؛ ناصرخاکی، حسن، (۱۳۹۵)، «زمینه‌ها و بایسته‌های تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر تمدن‌گرایان»، *علوم سیاسی - دانشگاه باقرالعلوم (ع)*، ش ۷۵.
- ۲۷- فاضل قانع، حمید، (۱۳۹۱ش)، «درآمدی بر سبک زندگی اسلام»، *مطالعات اجتماعی و رسانه*، ش ۲.
- ۲۸- فاضلی، محمد (۱۳۸۲ ش)، *مصرف و سبک زندگی*، قم، انتشارات صبح صادق.
- ۲۹- کرمانی، حسین، (۱۳۹۵ ش)، «توصیف و سنجش سبک زندگی اسلامی دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان و شناسایی عوامل موثر بر آن»، *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ش ۲۰.
- ۳۰- نوروزی، مجتبی، (۱۳۹۳ ش)، *سبک زندگی اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری*، تهران، نسیم رضوان.
- ۳۱- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، (۱۳۷۴ ش)، *تفسیر نمونه*، چاپ اول، تهران، دار الکتب الإسلامية.
- ۳۲- موسوی‌نیا، سید مهدی؛ جلیلیان، سعید، (۱۳۹۷ ش)؛ «جایگاه استقلال فرهنگی در سبک زندگی از نگره قرآن و مقام معظم رهبری»، *پژوهش‌های اجتماعی اسلامی*، ش ۱۱۷.
- ۳۳- همتی فاخر، زهرا، (۱۳۹۲ش)، «بررسی سبک زندگی اسلامی و غربی»، *مجموعه مقالات دانشگاه علامه طباطبایی*، ش ۲۸۶.

REFERENCES

• The Holy Quran

- 1- A group of authors, (2021), Qur'an Kitab Zendegi (personality and views of the Supreme Leader of the Islamic Revolution), Tehran: Qadr Velayat.
- 2- Abolfazl Ahmadi, (2015), Islamic lifestyle in the thought of Supreme Leader, Tehran, Amir Kabir.
- 3- Amini, Nowruz; Halalkhor, Kawsar, (2015), Moallefehaye Sabke Zendegi Dini az Didgahe Maqame Moazzam Rahbari (Components of religious lifestyle from the perspective of the Supreme Leader), Cultural Engineering, Summer, Vol. 84.
- 4- Bannaiyan Sefid, Mohammad; Yar Mohammadian, Mohammad Hossein; Keshti Arai, Narges; Aghapour, Seyyed Mehdi, (2015), Vakavi Mafhumi Sabk Zendegi Islami Irani az Didgah Maqam Moazzam Rahbari (Conceptual study of Iranian Islamic lifestyle from the perspective of Supreme Leader), Cultural Management, Winter, Vol. 30.
- 5- Fazel Ghane', Hamid, (2012), Daramadi bar Sabke Zendegi Islam (Introduction to the Islamic lifestyle), Social Studies and Media, vol. 2.
- 6- Fazeli, Mohammad (2003), Masraf va Sabke Zendegi (Consumption and Lifestyle), Qom, Sobh Sadegh Publications.
- 7- Ghaffari Hashjin, Zahid; Naserkhaki, Hasan, (2016), Zamineha va Bayestehaye Tahaqqoq Tamaddon Nowin Islami az Manzar Tamaddon Gerayan (Areas and requirements for the realization of modern Islamic civilization from the perspective of civilizationists), Political Science – Baqir Al-Uloom University (AS), vol. 75.
- 8- Hemmati Fakher, Zahra, (2013), Barrasi Sabke Zendegi Islami va Gharbi (Review of Islamic and Western lifestyles), Allameh Tabatabai University Papers Collection, No. 286.
- 9- Kermani, Hossein, (2016), Towsif va Sanjesh Sebke Zendegi Islami Daneshjoo Moalleman Daneshgah Farhangiyan va Shenasaiei Awamel Moasser bar an (Description and assessment of the Islamic lifestyle of student teachers at Farhangian University and identification of factors affecting it), Culture in Islamic University, Vol. 20.
- 10- Khamenei, Seyyed Ali, (1997), statements on the 8th anniversary of the demise of Imam Khomeini (RA).
- 11- _____, (2013), the meeting of Friday imams across the country with the leader of the revolution.
- 12- _____, (2014), the appointment of Mr. Mohammad Sarafraz as the head of the Broadcasting Organization.
- 13- _____, (2014), the order to start the new period of the Supreme Council of the Cultural Revolution.
- 14- _____, (2014), statements in the meeting of Friday imams across the country.
- 15- _____, (2016), a group of religious poets meeting the leader of the revolution.
- 16- _____, (2016), statements in a group meeting of university students.
- 17- _____, (2016), statements in the meeting of the members of the headquarters of the Martyrs' Congress of Kohgiluyeh, Boyer Ahmad and North Khorasan provinces.
- 18- _____, (2017), statements in the gathering of companionship with the Holy Qur'an.

- 19- _____, (2017), the Nowruz meeting of a group of the country's authorities with the leader of the revolution.
- 20- _____, (2018), Statements in the community of pilgrims and visitors of the holy shrine of Imam Riza (AS).
- 21- _____, (2019), Friday prayer sermons in Tehran.
- 22- _____, (2019), statements in the meeting of state officials and ambassadors of Islamic countries.
- 23- _____, (2019), statements in the meeting of teachers and educators.
- 24- _____, (2012), statements in a group meeting of Basij members and activists of the "Salehin" project.
- 25- _____, (2012), statements in the meeting of the participants in the international Quran competitions.
- 26- _____, (2012), statements in the meeting of the youth of North Khorasan province.
- 27- _____, (2013), statements in the gathering of companionship with the Qur'an on the first day of the holy month of Ramadan 1434 AH.
- 28- Makarem Shirazi, Nasir et al., (1995), Tafsir Nomooneh, first edition, Tehran, Dar al-Kutub al-Islamiyyah.
- 29- Mousavinia, Seyyed Mehdi; Jalilian, Saeed, (2018); Jaygah Esteqlal Farhangi dar Sebke Zendegi az Negareh Quran va Maqam Moazzam Rahbari (The place of cultural independence in lifestyle from the perspective of the Qur'an and the Supreme Leader), Islamic Social Research, vol. 117.
- 30- Nowrozi, Mojtaba, (2014), Islamic lifestyle from the perspective of the Supreme Leader, Tehran, Nasim Rizvan.
- 31- Saffari Anaraki, Mohammad, (2016), Elzamat Eqtesad Moqavemati va Ertebat an ba Ol-gouye Sebke Zendegi az Didgah Maqam Moazzam Rahbari [Mudda Zilluhu Al-Aali] (Requirements of the resistance economy and its relationship with the lifestyle model from the perspective of the Supreme Leader), Political Science Studies, Law and Jurisprudence, Spring of the second year, Vol. 10.
- 32- Saqqazadeh, Mehdi, (2017), Barrasi Masir Tahaqqoq Tamaddon Islami dar Negah Raqih (Examination of the path to the realization of Islamic civilization from the perspective of jurisprudence), Balagh Mobin, vol. 52-53.
- 33- Zohrabi, Ahmadreza; Mohebbi, Amir, (2019), Ahammiyat Tarbiyat Badani dar Salamat va Sabke Zendegi Karkonan AJA az Didgah Maqam Moazzam Rahbari [Mudda Zilluhu Al-Aali] (The importance of physical training in the health and lifestyle of AJA employees from the point of view of the supreme leader), Military Management, Autumn, Vol. 75.